

Орлова Олена Олександрівна,
доцент кафедри
загальноправових дисциплін,
кандидат юридичних наук, доцент
Братішко Наталія Анатоліївна,
здобувачка вищої освіти
навчально-наукового інституту
права та інноваційної освіти
(*Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ*)

ЗНАЧЕННЯ ЮРИДИЧНИХ КЛІНІК У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ЮРИСТІВ

На сучасному етапі розвитку суспільства виникла потреба зміни якості і змісту професійної юридичної підготовки для підвищення конкурентоспроможності українських фахівців на ринку праці. Одним із найважливіших завдань сучасної юридичної освіти є підготовка спеціалістів з правознавства, зорієнтованих на цінності демократичного суспільства, які поділяють глобальну ідею соціальної справедливості та поєднаних цими ідеями в єдине професійне співтовариство. Водночас, практика традиційного навчання майбутніх юристів свідчить про те, що викладання теорії правових наук навіть кращими фахівцями не може забезпечити всього комплексу знань і вмінь, передусім, навчити студента використовувати ці знання в практичній діяльності.

У сучасних умовах одним з основних способів консолідації окреслених елементів для професійної підготовки практико-орієнтованих майбутніх фахівців правознавства є створення та діяльність юридичних клінік. Саме юридична клінічна освіта допомагає студентам навчитися використовувати теоретичні знання на практиці та забезпечує формування у них належного рівня правової культури.

Значення юридичних клінік у професійній підготовці майбутніх юристів відображено в наукових пошуках таких вчених як: А. О. Галай, В. О. Гончаренко, О. М. Доброхотова, М. В. Дулеба, В. А. Єлова, Т. С. Зикіна, К. Клейн, М. В. Кравчука, І. С. Сахарука, М. Н. Трофимов, Ю. О. Фігеля, Д. Франк та інші.

Мета даної роботи є висвітлення значення та ролі юридичних клінік у професійній підготовці майбутніх фахівців правознавства.

Юридична клініка не є чимось новим як у світі, так і в Україні. Перша згадка терміна «юридична клініка» - у науковій статті німецького професора Фроммгольда датована в 1881 р. З того часу і до сьогодні безліч науковців вносили своє бачення щодо юридичних клінік та обґрунтовували необхідність їхнього створення. Так, американський юрист Джером Франк

опублікував статтю з назвою «Чому б не створити клініку для юристів?», в якій провів певні аналогії між юридичною та медичною клініками. Саме він висунув пропозицію наслідувати ідею працюючих медичних клінік як основу підготовки молодих правників, цим започаткував нову категорію навчання юристів [1, с. 3-5].

Питання про соціально-юридичну природу та особливості юридичної клінічної освіти в юридичній науці вирішувалось в ході тривалих наукових дискусій, які були присвячені проблемі освітнього процесу студентів юридичних спеціальностей.

Особливе зацікавлення викликають праці українських науковців, які вивчали значення юридичних клінік у професійній підготовці майбутніх юристів. Зокрема, М. В. Дулеба вважає, що завдяки створенню юридичних клінік громадський правозахист став більш дієвим та кваліфікованим і юридичні клініки стали тією ланкою правового захисту, якої не вистачало, щоб забезпечити правову допомогу незахищеним громадянам [2, с. 5].

Більш сучасним є міркування В. А. Слова щодо юридичної клініки, який вважає, що як освітній заклад – вона є самодостатнім освітнім інститутом, що включений до системи навчання і функціонує переважно в межах вищих навчальних закладів юридичної спеціалізації, а як форма практичного навчання – передбачає поєднання процесу практичної підготовки студентів і надання юридичної допомоги певним категоріям населення [3, с. 13-14].

Згідно із ст. 1 Стандартів юридичних клінік України термін «юридична клініка» означає формування, створене для правозахисної та правопросвітницької діяльності, яке функціонує при ВНЗ III-IV рівнів акредитації, що здійснює підготовку спеціалістів за напрямом «Право», і яке створено за ініціативою ВНЗ (або громадської організації у співпраці з ВНЗ), до складу якого входять студенти, викладачі, фахівці практики [4].

На сьогоднішній день в Україні створення та функціонування юридичних клінік при вищих навчальних закладах стає поширеною практикою. Наприклад, у м. Дніпро юридичні клініки діють у Дніпропетровському державному університеті внутрішніх справ, Дніпровському національному університеті ім. О. Гончара, Університеті митної справи та фінансів тощо.

Зокрема, юридична клініка «Істина» Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ є структурним підрозділом університету. Діяльність юрклініки спрямована на формування у студентів навичок практичної діяльності за фахом, створення місць для проходження ними академічної практики та стажування, проведення заходів з правової освіти населення, формування правової культури та правосвідомості громадян, надання громадянам соціально вразливих верств населення безоплатної первинної правової допомоги, забезпечення можливості спілкування здобувачів вищої освіти під час навчального процесу з фахівцями-практиками судових, правоохоронних і правозахисних органів, інших

державних органів та органів місцевого самоврядування з питань їх діяльності тощо. Також при юридичній клініці працює гаряча лінія – Call-центр, який виконує допоміжну консультативну функцію та гендерний консультаційно-інформаційний центр, який виконує консультативну функцію при юридичній клініці для осіб, які потребують безоплатної первинної правової та психічної допомоги і постраждали від проявів гендерної нерівності, гендерного насильства тощо. Отже, юридична клініка «Істина» Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ має різні напрями роботи, проте очевидним є те, що основним напрямом її роботи є саме підвищення професійного рівня студентів шляхом застосування отриманих знань на практиці.

Нині в Україні юридичні клініки є студентськими юридичними консультаціями, де студенти надають населенню безоплатну правову допомогу, здебільшого у формі бесіди студента і громадянина, подальшої самостійної роботи здобувача з пошуку правових норм, підготовки та написання тексту правової консультації, перевірки і затвердження консультації керівником, куратором юридичної клініки з числа практикуючих викладачів, повторної зустрічі з клієнтом. Як правило, в клініці існує стандарт діловодства, є Правила роботи (стандарт для студента-консультанта), а діяльність здійснюється на підставі Положення про юридичну клініку, затвердженого керівником закладу юридичної освіти [5, с. 103]. Також слід відмітити, що саме клінічна юридична освіта сприяє виробленню корпоративної культури, толерантності спілкування між студентами, викладачами та клієнта, сприяє формуванню дисциплінованості, пунктуальності, відповідальності за отриману справу, практичних навичок та професіоналізму.

Отже, юридична клініка є структурним підрозділом освітньої установи професійної освіти, діяльність якого спрямована на навчання студентів з використанням різних інтерактивних методик і, насамперед, самостійної практичної діяльності здобувачів вищої освіти (під керівництвом викладачів-кураторів) з надання безоплатної юридичної допомоги соціально незахищеним верствам населення. Клінічна юридична освіта безперечно є для студентів можливістю отримати навички надання якісної та ефективної юридичної допомоги. Юридична клініка відіграє велике значення для професійної підготовки майбутніх юристів, так як саме вона надає студентам застосовувати свої знання і формувати практичні навички під час навчання в закладі юридичної освіти.

Бібліографічні посилання:

1. Гончаренко В. О. Юридична клініка: історія і визначення. *Практика діяльності «юридичних клінік» України*. 2014. № 1. С. 3-5.
2. Гентош Р. Є. Діяльність юридичних клінік у сфері громадського правозахисту: [посібник для студентів юридичних спеціальностей вищих навчальних закладів] / Р. Є. Гентош, М. В. Дулеба, В.О. Козлов. О. С. Котуха. Львів, 2003. С. 5.

3. Єлов В. А. Юрклініки можуть забезпечувати ефективну роботу в сфері права. *Юридичний вісник України*. 2012. № 14 (875). С. 13-14.
4. Стандарти юридичних клінік України, прийняті Асоціацією юридичних клінік України від 16 листопада 2003 року.
5. Ващук О. Л., Гера Р. Ю. Посібник для консультування юридичної клініки. Львів: ПАІС, 2008. 248 с.

Пекарчук
Володимир Михайлович,
професор кафедри теорії та історії
держави і права, конституційного права,
доктор історичних наук, професор
(Академія державної пенітенціарної служби)

ЮРИДИЧНІ КЛІНІКИ В УКРАЇНІ ЯК ЗАСІБ ЗАХИСТУ ЛЮДСЬКИХ ПРАВ: ОКРЕМІ ЗАУВАГИ

В умовах формування України як правової держави важливим напрямом діяльності органів публічної влади є всебічне сприяння реалізації людиною своїх прав. Адже саме стан забезпечення людських прав є показником цивілізованості суспільства та правового розвитку держави (наголосимо, що людські права є однією з основоположних цінностей європейської культури).

На жаль, в нашій державі, яка тривалий час перебувала в складі Радянського Союзу, і до сьогодні багато у чому превалює сприйняття людських прав через доктрину радянської юриспруденції, коли вони інтерпретуються як «даровані» людині державою та відповідно їх існування залежить від волі державної влади, відтак, реалізація «дарованих» людині можливостей повною мірою залежала від бажання (примх) чиновників (що і посилювало бюрократизм в радянській державі).

Відзначимо, що таке розуміння права викладалось і для студентів юридичних факультетів, у яких формувались відповідні правові знання та правові установки на «поклоніння» прескриптивному тексту та органам державної влади.

Західна теорія людських прав ґрунтується на кардинально протилежному підході, за якого означене явище сприймається як таке, що має природний, невід'ємний, невідчужуваний характер, а відтак, не залежить від волевиявлення органів публічної влади.

Таке трактування людських прав вимагає від правників іншого підходу до їх забезпечення, до власної діяльності загалом.

У цьому контексті варто відзначити існування у національній системі права такого інституту як юридична клініка.. Слід вказати і на правове забезпечення його функціонування. Маємо на увазі Типове положення про